

Tadeusz Zienkiewicz

POLONIKA W MIESIĘCZNIKU „KIJEWSKAJA STARINA” (1882–1906). ZARYS PROBLEMATYKI

Miesięcznik „Kijewska ja Starina” („Киевская старина”) był pismem wydawanym, jak cała prasa na ziemiach Naddnieprzańskiej Ukrainy, w języku rosyjskim. Przez cały czas ukazywania się nosił podtytuł: „Ежемесячный исторический журнал” a na ostatniej stronie (w dziale reklam) informowano: „Журнал «Киевская старина» посвященный истории южной России преимущественно бытовой...” Jego założycielami byli Fofan Lebiedincew – historyk, wykładowca Kijowskiej Akademii Duchownej i jego brat P. Lebiedincew oraz historycy: Ołeksander Łazarewski, Orest Lewicki i Wołodmyr Antonowicz. W roku 1881 utworzyli komitet redakcyjny pisma, dla którego wzorem były istniejące już periodyki rosyjskie: „Русская старина”, od której zapożyczono stronę tytułową, „Русский архив” i „Исторический вестник”, naśladując to pismo utworzono dział beletrystyczny.¹

„Kijewska ja Starina” zaczęła ukazywać się w styczniu 1882 roku. Jest to data przełomowa dla ruchu narodowego na Ukrainie. Po dojściu do głosu w Rosji elementów reakcyjnych, negujących istnienie narodowości ukraińskiej, nastąpiło zamknięcie pisma „Kijewskij Tielegraf” i Południowego Oddziału Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego. Pojawienie się nowego pisma było wyrazem ożywienia tłumionego ukraińskiego ruchu narodowego.

Redakcja ogłosiła pismo organem Towarzystwa Historycznego im. Nestora („Общества Нестора-летописца”), powstałego na uniwersytecie w roku 1873. Wpływ na nie miała „Stara Hromada” („Стара громада”), a jej członkowie weszli w skład redakcji. Pierwszym redaktorem był w latach 1882–1887 F. Lebiedincew, następnie Ołeksander Łaskiewicz (1888–1889). Po jego śmierci, w roku 1889 pismo przejęła „Stara Hromada”. Dwukrotnie jeszcze

---

¹ А. А., *Как основалась „Киевская старина”*, Киевская старина, март 1897, с. 525–526. М. Семчишин, *Тисяча рокив української культури*, Київ 1989, с. 284; W. Serczyk, *Historia Ukrainy*, Wrocław 1990, s. 267–271. О dziejach pisma zob. *Історія української дожовтневої журналістики*, Львів 1983, с. 261–269.

zmienili się redaktorzy: w latach 1889–1892 był nim Jewgen Kiwlicki, a od 1893 do końca 1907 roku jako oficjalny wydawca i redaktor figurował historyk literatury, etnograf Wołodymyr Naumienko. Właściwie od roku 1890 pismo redagowane było przez kolegium w składzie: O. Łazarewski, P. Żytecki, O. Lewicki, W. Antonowicz. W pracach komitetu redakcyjnego uczestniczyli też: S. Tregubow, K. Mychalczyk, Mykołaj Łysenko, Iwan Neczuj-Łewycki. Pozyskano do współpracy O. Wesołowskiego, Dmytra Bahalija, popularnego pisarza Hryhoryja Maczteta, Mychajła Kociubińskiego, Panasa Mirnego, Mychajła Drahomanowa, Łesię Ukrainkę, M. Sumcowa, a także piszącego pod pseudonimem Miron Iwana Franke.² Z Polaków z pismem współpracował mieszkający w Kijowie, a następnie w Winnicy adwokat Czesław Neyman, zamieścił tu kilka swoich prac głównie z etnografii.³ Nakład pisma wynosił 400–500 egzemplarzy.

„Kijewska Starina” była wydawana w postaci kolejno numerowanych tomów, każdy z nich obejmował, poza kilkoma wyjątkami, trzy miesiące. Paginacja w ramach tomu była ciągła. W latach dziewięćdziesiątych na pierwszej stronie nie podawano już nazwy miesiąca, a na grzbiecie oryginalnej oprawy pojawił się numer (kolejnego miesiąca). Przestała ukazywać się w roku 1906. W ostatnim, 1907 roku, wychodziła w języku ukraińskim pod tytułem „Україна”.

Było to pismo historyczno-etnograficzne i literackie, publikujące artykuły i materiały z zakresu historii, archeologii, etnografii, folklorystyki, geografii, literatury ukraińskiej, oryginalne teksty literackie i przekłady, materiały o Kijowie. Jak pisze M. Siemczyszyn, „Kijewska Starina” stała się swojego rodzaju encyklopedią ukrainoznawstwa.⁴

Z zakresu literatury sporo miejsca poświęcano dziejom, jak określano, południowo-rosyjskiej literatury XVII–XVIII wieku. Pismo miało stały dział miscellanneów, bibliografii, dokumentów obejmujących przeszłość Ukrainy, pamiątek i korespondencji. Wyróżnić można dwie podstawowe części stałe: pierwszą – zawierającą utwory literackie, szkice historycznoliterackie, historyczne, dokumenty i drugą – na którą składały się *Известия и заметки* (*Документы, известия и заметки*), *Библиография* i *Приложение* (*Мемуары, Словарь малорусский*). *Известия...* miała podtytuł: „Усторико-литературныя, этнографическыя и историческыя”. *Библиография* (w 1888 r. zmieniono nazwę działu na *Критика*) była drukowana w dwóch postaciach: jako zbiór artykułów krytycznych i omówień bądź krótkich notek, przybierała wówczas tytuł

² М. Грацюта, *Київ у житті та діяльності І. Франка. Іван Франко – майстер слова і дослідник літератури*, Київ 1981, с. 217–239.

³ O jego działalności w Kijowie świadczy m.in. korespondencja z E. Orzeszkową (T. Zienkiewicz, *Związki Elizy Orzeszkowej z Kijowem (1884–1910)*, [w:] *Z dziejów kontaktów polsko-rosyjskich i polsko-radzieckich*, pod red. W. Piłata i T. Zienkiewicza, Olsztyn 1989, s. 31–33). C. Neyman współpracował także z pismem „Zaria”.

⁴ М. Семчишин, *op.cit.*, с. 284.

Библиографический листок. Bibliografia w tej postaci zawierała notki dotyczące czasopism oraz książek (w tym i w języku polskim), jeśli dotyczyły południowej części Rosji (*Книги вышедшие с ... года касающиеся юга России*).

Zgodnie z programem pisma, redaktorzy preferowali autorów związanych z Ukrainą, dotyczy to i literatury polskiej. Zamieszczano utwory polskie o tematyce ukraińskiej, śledzono wydawnictwa, prasę polską ukazującą się w Warszawie, Lwowie, Krakowie, Petersburgu, zamieszczano liczne recenzje, omówienia, notki wydawnicze. Drukowano tu sporo dokumentów, a także opracowania oryginalne autorów podpisujących się inicjałami, w tym W. Naumienki (najczęściej), M. Mołczanowskiego, A. Jefimienki, W. Antonowicza, J. Mielnikowej-Antonowicz, Iwana Nowickiego, A. Storożenki, M. Sumcowa, Wołodymyra Pertca.

Pisano o dawnej i współczesnej literaturze ukraińskiej, ale również i polskiej. Z literatury rosyjskiej uwzględniano m.in. Mikołaja Gogola. Polonika najczęściej pojawiały się w tomach z lat osiemdziesiątych. W tym okresie wydrukowano sporo utworów, ale także artykułów, szkiców o literaturze polskiej. Wśród autorów, których utwory zamieszczano bądź o których pisano, na czoło wysuwają się dwaj twórcy: Franciszek Rawita-Gawroński i Antoni Rolle.

W tomie 20, w zeszycie 1 z roku 1888 wydrukowano opowiadanie F. Rawity-Gawrońskiego, wyrażające ideę solidaryzmu polsko-ruskiego, *На пубеже (Na kresach)*, w tłumaczeniu E. M. (J. Mielnikowej-Antonowicz).⁵ Autorka przekładu zamieściła szkic o autorze, zawierający bardzo pochlebną opinię o utworze *Na kresach*, podkreślając związek Gawrońskiego z Ukrainą i omówiła obraz ziem południowo-wschodnich w literaturze polskiej (A. Malczewski, S. Goszczyński, B. Zaleski, M. Czajkowski, T. Padurra, T. Padalica (Z. Fisz), G. Olizarowski, J. I. Kraszewski, T. T. Jeż, H. Sienkiewicz). W tomie 67, w numerze 10 z 1899 roku przytoczono w części drugiej za „Gazetą Lwowską” (nr 218) dokumenty na temat spotkania Bohdana Zaleskiego i Mikołaja Gogola w Paryżu i w Rzymie pt. *Богдан Залеский и Гоголь*.

W latach 1883–1897 „Kijewska Starina” zamieściła cykl opowiadań historycznych Antoniego Rollego, lekarza z Kamieńca Podolskiego, historyka ziem południowo-wschodnich, członka Akademii Umiejętności. W roku 1883 w zeszycie 6 wydrukowano utwór *Hanna z ksiąg Sokalskich Borzobohata Kasieńska* z cyklu *Niewiasty kresowe – Украинские женщины*, w 7 z tegoż roku – *Страшный Иосиф (Straszny Józef)*, w 1885 roku w zeszycie 10 – *Иван Подкова (Iwan Podkowa)*, w 1886 w zeszycie 3 – *Карманюк (Opryszek. Opowieść zdarzeń prawdziwych)*, w przekładzie tytuł jest oryginalnym nazwiskiem, w kilku zeszytach zamieszczono materiały o tym rozbójniku,

⁵ W „Nowym Korbutie” pomyłkowo wymienia się jako przekład na język ukraiński (t. 4, s. 38).

w zeszycie ze stycznia 1887 roku – *Судьба красавицы (Los pięknej kobiety)* – o Zofii Potockiej i w tymże roku, w kwietniowym numerze – *На Шнаковом шляху. Рассказ из быта Подолии XVIII века (Na szpakowym szlaku)*.⁶ W zeszycie z listopada 1887 roku zamieszczono utwór *Сава Чаленко. Из истории гайдамачины прошлого века (Sawa Czalenko. Z hajdamackich dziejów ubiegłego wieku)*. W numerze 9 z roku 1889 ukazało się streszczenie pracy tegoż autora wydrukowanej w piśmie „Wiek”, pt. *Польский театр в Каменце 1860–61*. W zeszytach 1–3 z 1894 roku wydrukowano szkic *Женщины при Чигиринском дворе во второй половине XVII века (Kobiety na dworze czecheryńskim w drugiej połowie XVII w)*. W roku 1890 zamieszczono tegoż autora *Побожье в XVII и XVIII вв. К истории польского землевладения в Брацлавщине (Po inkursji kozackiej. Z wewnętrznych dziejów Braclawszczyzny)*. Wymienione teksty drukowano w całości bądź w postaci skróconej. Np. skrótów *Po inkursji...* oraz *Kobiety na dworze...* dokonał N. Mołczanowski; skrócono też utwór *Opryszek*. Nie zawsze podawano nazwiska autorów przekładów, czasem zamieszczano ich inicjały. W przypisach, w odniesieniu do utworów A. Rollego i innych publikacji tłumaczonych z języka polskiego, podawano źródło: tytuł tomiku i rok wydania, tytuł, rok i numer czasopisma czy gazety. Zamieszczano też recenzje prac A. Rollego.

Być może dzięki staraniom Iwana Franki lub częstemu zamieszczaniu na łamach „Kuriera Lwowskiego” utworów, pismo opublikowało w zeszytach 11 i 12 z roku 1888 przekład powieści Juliusza Turczyńskiego – nauczyciela gimnazjum w Drohobyczu – *Тарас из Ворохты. Из быта Гуцулов (Taras z Worochty. Nowela z życia ludu huculskiego)*, autora wielu nowel i opowiadań o tej tematyce. Przekładu dokonała J. Mielnikowa-Antonowicz i opatrzyła wstępem zawierającym informacje o Huculach.

Z tematyki galicyjskiej uwzględniono utwór Henryka Josse *Младший брат. Очерк из галицкой жизни (Młodszy brat)*, zamieszczony w tomie 27 z października 1889 roku, a także w tymże roku w zeszycie 1 – utwór Zygmunta Anastazego Pietkiewicza *Сельские недорозумени (Zatargi)*.

W roku 1886 w zeszytach 2, 4, 5, 7–9 wydrukowano pełny tekst powieści Elizy Orzeszkowej *Дзиурdziowie* pt. *Ведьма* z charakterystycznym podtytułem (błędny): *Полесский рассказ*⁷, być może uzasadniającym zamieszczenie tego utworu. W przypisie podano informacje, że w czasopiśmie „Ateneum” w roku 1885 ta powieść „zdolnej polskiej pisarki Elizy Orzeszko drukowana była pod tytułem *Дзиурdziowie*”. Nazwiska tłumacza nie podano. Wcześniej, bo w roku 1885, utwór pod tym tytułem zamieściło kijowskie pismo „Zaria”.⁸

⁶ W „Nowym Korbucie” w tomie 15 pomyłono datę opublikowania *Na szpakowym szlaku* (1897 zamiast 1887) i opuszczono informację o przekładzie opowiadania *Sawa Czalenko*.

⁷ Publikacji tej nie odnotowano w „Nowym Korbucie”, t. 17 v. 2 (H. Gućowa, *Eliza Orzeszkowa*, Wrocław 1999, s. 33).

⁸ Skróconą wersję powieści zamieszczono w dziełach zbiorowych: *Собрание сочинений в двенадцати томах*, Kiew 1902; „Киевлянин” w roku 1891 wydrukował pod tym tytułem inny utwór Orzeszkowej.

W 1889 roku wydrukowano opowiadanie *Нечистая сила* z informacją, że utwór ten „Г-жи Остою в »Ateneum« 1888 г. помещен под заглавьем *Zły duch*”. Utwory Ostoi często zamieszczała prasa rosyjska, w tym i kijowska.

Niewiele jest w piśmie prac o charakterze komparatystycznym. Do wyjątków należy artykuł N. Sumcowa wydrukowany w zeszytcie 3 z roku 1892 pt. *Параллели к повести Н.В.Гоголя „Вий”*, mający charakter przeglądu zbiorów baśni polskich, w tym Chełchowskiego *Powieści i opowiadania ludowe z roku 1889* i Kozłowskiego *Lud, pieśni i podania z 1889*.

Publikacje o charakterze literackim można ująć w artykuły, nekrologi, recenzje, notki bibliograficzne, dokumenty dotyczące przeszłości ziem południowo-wschodnich oraz materiały etnograficzne.

W roku 1886 zamieszczono tekst pt. *Михаил Чайковский и козакофильство*, stanowiący omówienie szkicu F. Rawity-Gawrońskiego pt. *Михаил Czajka-Czajkowski i козакфильство* („Przegląd Tygodniowy” 1886 nr 7,8). Artykuł ten jest wyrazem odcięcia się Gawrońskiego od tradycji „szkoły ukraińskiej”, od poetów tego kierunku poza Tomaszem Olizarowskim, który, zdaniem autora, „zwrócił się do ludu”.⁹

A. Stiepanowicz w zeszytcie ze stycznia 1892 roku zamieścił artykuł *К вопросу о происхождении дум (По поводу статьи Ф.Равиты о думax)*, o publikacji Rawity z roku 1890. W tomie 26 w zeszytcie 9 z 1889 roku „Kijewska Starina” zamieściła liczący 24 strony artykuł F. Rawity-Gawrońskiego o pisarzu polsko-ukraińskim T. Pandurze pt. *Фома Пандурра. Критический очерк*. Nie jest to przedruk czy omówienie publikowanego wcześniej artykułu i nie ma wzmianki o tłumaczu. Można przypuszczać, że jest to tekst napisany dla „Kijewskiej Stariny”.¹⁰

Z innych twórców polskich związanych z Ukrainą pisano o T. T. Jeżu (artykuł I. Nowickiego, *Милковский Зыгмунт* w zeszytcie z sierpnia 1889 roku) czy o „Gwieździe”, piśmie wydawanym w Kijowie w latach 1847–1849 i środowisku „gwiazdźdźarzy” (publikacja materiałów w opracowaniu W. Namumienki, *Несколько слов об альманахе „Гвиззда” (1846–1849 гг.)*).

Na łamach pisma ukazało się kilka nekrologów. W związku ze śmiercią Józefa Ignacego Kraszewskiego zamieszczono w tomie 17, w zeszytcie 4 z roku 1887, w dziale *Известия и заметки*, obszerny artykuł – nekrolog poświęcony temu pisarzowi pt. *Иосиф Игнатиу Крашевский*. Autor (podpisany kryptonimem „W”) obszernie scharakteryzował życie, akcentując okres wołyński, twórczość literacką i poglądy pisarza. Zaliczył on Kraszewskiego do „szkoły ukraińskiej” w literaturze, wysoko cenił za głęboki humanizm, wyuczulenie na dolę ludu ukraińskiego, za prawdę i szczerłość w wypowiedzianiu

⁹ O poglądach F. Rawity-Gawrońskiego zob. J. Ziętarska, *Franciszek Rawita-Gawroński*, w: *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu*, t. 3, Warszawa 1969, s. 448-449.

¹⁰ Artykuł ten nie figuruje w wykazie publikacji Rawity-Gawrońskiego („Nowy Korbut” t. 14) ani prac o T. Pandurze (NK t. 9, s. 6).

poglądów. Z utworów wyróżnił powieści ludowe, przede wszystkim *Ulanę*, a także *Ostapa Bondarczuka*, *Jarynę* i *Historię Sawki z Latarni czarnoksiężskiej*. Chwalił historyczne i etnograficzne etiudy, opisy Wołynia, Polesia, Podola, tzw. Nowej Rosji, ceniąc wiedzę i stosunek pisarza do tych ziem. Z opublikowanych prac, mianem „прекрасная книга” określił *Wspomnienia z Wołynia, Polesia i Litwy* oraz *Wspomnienia Odessy, Jedesanu i Budżaku*. Z powieści historycznych wymienił *Ostatnią z książąt Stuckich*, zwracając uwagę na opis Dubna w powieści. W zakończeniu artykułu „W” napisał: „Uważamy, że trudno o lepsze słowa uznania dla zmarłego, jak te, że cechowała go siła ducha i męstwo, by głosić prawdę”.¹¹

W 1888 roku w zeszycie 6 ukazał się nekrolog pióra A. Strożenki innego pisarza związanego z Ukrainą – Leonarda Sowińskiego. W związku ze śmiercią Teofila Lenartowicza w tomie 41 z kwietnia 1893 roku zamieszczono artykuł A. Storożenki *Феофил Ленартович*.

Kilka artykułów o charakterze nekrologu ukazało się w związku ze śmiercią Antoniego Rollego. Pierwszy, pióra W. Naumienki, zamieszczony w zeszycie lutowym z roku 1894, zawierał omówienie drogi życiowej i twórczości polskiego pisarza-historyka, charakterystycznych cech jego utworów, specyfiki stylu. Autor podkreślił, że tego polskiego pisarza cechowała uczciwość w prezentacji wyników badań historycznych, zaakcentował jego zasługi w popularyzacji historii ziem południowo-wschodnich wśród społeczeństwa polskiego, we wprowadzeniu do polskiej historiografii prac rosyjskich uczonych. Swoistym hołdem dla zmarłego był obszerny szkic pióra A. Jefimienki *Очерки истории правобережной Украины. По И.Ролле*, zamieszczony w zeszytach 6, 8–11 z tego roku. Są to wybrane fragmenty prac A. Rollego, ułożone zgodnie z chronologią i przedstawiające dzieje Ukrainy do XVII wieku. Jefimienko we wstępie pisze, że historia Ukrainy dużo zawdzięcza temu pisarzowi, który dotarł do materiałów archiwalnych, w tym do zbiorów prywatnych, i spożytkował je w swoich opowiadaniach historycznych. O zmarłym pisał też inny autor artykułu pt. *Несколько слов о А. Ролле*, zamieszczonego w zeszycie 2 z roku 1894.

Od lat osiemdziesiątych zwiększyła się w prasie rosyjskiej liczba publikacji o Adamie Mickiewiczu. W prasie kijowskiej drukowano utwory, artykuły, w tym w periodykach naukowych („Славянский ежегодник” z roku 1882), a w roku 1898 pojawiło się w kilku pismach sprawozdanie z obchodów organizowanych przez Kijewskoje Słowjanskoje błagotworielnoje obszczestwo.

Na łamach pisma „Киевская Старина” w tomie 13, numerze 12 z roku 1885 I. Nowicki w publikacji *Мицкевич в малорусских переделках и перекладах* omówił artykuł Iwana Franki na ten temat, zamieszczony w numerze 46 petersburskiego „Kraju”. W roku 1899, w tomie 64 w zeszycie 3 N. Sz. (N. Szurgow) opublikował listy A. Bestużewa do K. Rylejewa i N. Tumanskiego, polecając im udającego się na południe Rosji Mickiewicza (*Туманский и Мицкевич*).

¹¹ *Иосиф-Игнатий Крашевский*, Киевская старина, 1887, т. 17, с. 802.

Z Mickiewiczem związana była publikacja *Чайковский М. (Садык-Паша). Записки*, których fragmenty zamieszczono w roku 1891 w tomie 33 w zeszytcie 4 i w tomie 34 w zeszytcie 7.

„Kijewska Starina” rzadko zamieszczała recenzje utworów. W Kijowie w tym czasie ukazywały się one na łamach gazet i tygodników, przede wszystkim „Kijewlanina” („Киевлянин”), pisma finansowanego przez rząd, monarchistycznego, szowinistycznego, zamieszczającego jednak dużo przekładów z literatury polskiej, informacji o polskich twórcach, i „Kijewskie Słowo” („Киевское слово”), a późniejszym okresie – gazet: „Kijewskie Otkliki” („Киевские отклики”) i liberalnej „Kijewska Mysl” („Киевская мысль”).

W tomie 8 „Kijewskiej Stariny” z marca 1884 roku ukazała się recenzja autorstwa „S” wydanej po polsku w Warszawie w tymże roku powieści Kraszewskiego *Cet czy lichu*. W związku z opublikowaniem *Ogniem i mieczem* Henryka Sienkiewicza w majowym zeszytcie z roku 1885 roku zamieszczono głośny artykuł W. Antonowicza pt. *Польско-русские соотношения XVII в. „в современной польской призме (по поводу повести Г. Сенкевича „Огнем и мечом”)*, zarzucający Sienkiewiczowi istotne błędy w przedstawieniu Chmielnickiego i Wiśniowieckiego, zawierający oskarżenie o szowinizm i wyrażający nadzieję, że nieliczne głosy sprzeciwu postępowej polskiej inteligencji staną się silniejsze.¹²

W roku 1889 (tom 26) w dziale Bibliografia I. Nowicki zamieścił omówienie wydawnictwa *Ruch. Kalendarz encyklopedyczny na rok 1888*. Z zamieszczonego tam obszernego wykazu twórców autor wybrał 36 nazwisk ludzi związanych z Ukrainą, uzupełniając notki o dodatkowe informacje, np. o poecie kijowskim Włodzimierzu Wysockim o zdanie: „Znany jest u nas jako jeden z najlepszych fotografów”. Notki o A. Rolle i T. T. Jeżu powiększone zostały dwukrotnie. Poszerzył też informacje o F. Rawicie-Gawrońskim czy Gabrieli Zapolskiej. W tymże dziale, w numerze z grudnia 1889 roku, oraz w tomie 29 z kwietnia 1890 roku N. Mołczanowski, dokonując przeglądu treści wydanego we Florencji *Gubernatis A. De Dictionnaire international de écrivains du jour*, przytoczył dane o zamieszczonych tu pisarzach polskich. W tomie 79 z grudnia 1902 roku opublikowano *Обзор журналов текущего года*. Autor przeglądu zwrócił uwagę na szkic Marii Kopopnickiej *O Bohdanie Zaleskim*, który ukazał się w tomie 4 „Biblioteki Warszawskiej” z tego roku. Recenzowano naukowe publikacje polskie, w tym wydawnictwa Akademii Umiejętności i inne, szczególnie prace historyczne, w tym poszczególne tomy *Źródła dziejowych*, a także prace etnograficzne, pisma naukowe itp.

Z dokumentów w tomie 2 z 1883 roku zamieszczono listy Tarasa Szewczeni do Bronisława Zaleskiego, a w zeszytcie z listopada 1886 roku – A. Storożenki do Tadeusza Bułharyna.

¹² Wypowiedź W. Antonowicza stała się głośna po opublikowaniu w nr 22 „Kraju” jego artykułu pt. *Głos obcy o „Ogniem i mieczem”*.

Główną uwagę w części historycznej „Kijewskiej Stariny” koncentrowano na wiekach XVI–XVIII. Tej tematyce poświęcony został artykuł O. Lewickiego o antytrynitarzach i ich literaturze *Социнианство в Польше и юго-западной Руси* zamieszczony w zeszytach z kwietnia i maja 1882 roku, M. Markowskiego *Южно-русские интермедии из польской драмы „Сотунія duchowna św. Borysa y Hlebe”* w 46 tomie z lipca 1894 roku, czy w zeszycie z grudnia 1883 roku *Две южно-русские интермедия XVII в.* z tekstem w językach polskim i ukraińskim, a w zeszytach 10 i 11 z roku 1897 zamieszczono też dwujęzyczne *Рождественские интермедия* i *Пасхальные интермедия*.

Z wieku XVIII pochodzi omawiany przez O. Lewickiego wierszowany pamflet *Decipto omnium gentium aquodam nobili Poloni*, związany z walkami polsko-rosyjskimi (*Отголоски польско-русской борьбы XVII ст. в мелочах будничной жизни. Стихоиворный памфлет в актовых книгах XVII ст.*), zamieszczony w zeszycie 3 z roku 1887. W wieku XVI powstał polityczny pamflet, przypominający dumę ukraińską *Речь Ивана Мелешке как литературный памятник*, którego tłumaczenie na język polski omówił N. Sumcow w tomie 45 pisma z maja 1894 roku. O rękopisie odnalezionym w zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie pt. *Duma ukraińska* pisze A. S. w artykule *Украинская дума в польской литературе* w tomie 65, numerze 2 z roku 1899.

W dziale Bibliografia omawiano i polskie wydawnictwa, m.in. w zeszycie ze stycznia 1883 roku tom XV *Rozpraw Akademii Umiejętności* pt. *O latopisiach i kronikach ruskich XVI i XVII wieku, a zwłaszcza „wielikoho kniaźstwa litowskoho žomoitdkoho”* autorstwa Izydora Szaraniewicza czy artykuł *Dumy ukraińskie. Rzecz o eposie kozackim Rusinów* Czesława Neymana zamieszczony w „Ateneum” (zeszyt z maja 1886 roku). Omawiano w tym dziale i inne publikacje w języku polskim.

*

Niniejszy artykuł zaopatrzone w podtytuł *Zarys problematyki*. Dokonany w nim przegląd, głównie literackiej zawartości pisma, wskazuje na potrzebę szerszego zainteresowania się „Kijewską Stariną” ze strony polskich badaczy.